

YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE

Eyüp ZENGİN

Yalova Üniversitesi., Dr.

Yalova / TÜRKİYE

ezengin@yahoo.com

ÖZET

Çevre sorunlarının önlenmesi ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi sorumluluğunu üstlenen yerel yönetimlerinde taşıması gereken kimi nitelikler vardır. Yerel yönetimler, öncelikle "demokratik", "özerk", ve "saydam" bir yapıya sahip olmalıdır. Yerel yönetimler, hizmet ettikleri yerin toplumsal ve çevresel özelliklerine uygun bir çevre politikası geliştirmeli ve yaşama geçirmelidir. Bunu yapabilmek için, özerk bir yapıya sahip olmalıdır. Toplumun ve çevrenin yerel özelliklerini dikkate alarak geliştirdikleri çevre politikasını, merkezi yönetimin olumsuz karışması olmaksızın yaşama geçirebilmek için "özerk" bir yönetim yapısına sahip olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Çevre Sorunları, Devlet, Çevre Koruma, Çevre Yönetimi.

LOCAL ADMINISTRATIONS AND ENVIRONMENT

ABSTRACT

They also should establish regulations in accordance with the needs of their neighborhood so as to meet needs of local environment. In order to implicate these rules local administrations have autonom structures that will be built more dependent from central government. This would obviously enable them to make faster and more efficient decisions.

Key words: Local administrations, environmental problems, Government, Environmental protection, environmental management.

1. GİRİŞ

Çevre sorunlarının önlenmesi ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi sorumluluğunu üstlenen yerel yönetimlerin de taşıması gereken kimi nitelikler vardır. Yerel yönetimler, öncelikle "demokratik", "özerk" ve "saydam" bir yapıya sahip olmalıdır. Yerel yönetimler, hizmet ettikleri yerin toplumsal ve çevresel özelliklerine uygun bir çevre politikası geliştirmeli ve yaşama geçirmelidir. Bunu yapabilmek için, özerk bir yapıya sahip olmalıdır. Toplumun ve çevrenin yerel özelliklerini dikkate alarak geliştirdikleri çevre politikasını, özekselle yönetimin olumsuz karışması olmaksızın yaşama geçirebilmek için "özerk" bir yönetim yapısına sahip olmalıdır. Yerel yönetimler, karar ve işlemlerinde, bu karar ve işlemleri

etkilemeye çalışan çıkar çevrelerinden bağımsız ve özgür kalabilmelidir.^[1]

Çevre sorunlarının ulaştığı boyutlar köklü ve etkin çözümler gerektirdiğinden, yerel halkın ve yerel yönetimlerin doğrudan katıldığı çevre koruma ve geliştirme süreçlerine elverişli bir yerel yönetim yapısı ve ortamı yaratılmalıdır.^[2]

Yerel yönetimlerin çevre ile ilgili görev yetki ve sorumluluklarının yerel yönetimlerin büyüklük ve statülerine göre ele alınması gerekmektedir. Anayasanın 127. maddesinde, "Yerel yönetimler; il, belediye veya köy halkının yerel müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir." şeklinde tarif edilmiştir. Bu durumda yerel

yönetimler Büyükşehir Belediyelerini, Belediyeleri, İl Özel İdaresini ve Köy Yönetimini kapsar.^[3]

2. GENEL OLARAK ÇEVRE KORUMA VE YEREL YÖNETİMLER

Çevre siyasalarımız ve yasalarımız, aşırı özekselselci (merkezizetçi) olan yönetim yapımızın bir yansıması olarak yerel yönetimlerimizi yeterli görev, yetki ve sorumluluklarla donatmamış, taşrada il yöneticilerini ön plana çıkarmıştır. Oysa yerel yönetimleri bu konuda ön plana çıkarmak için pek çok neden gerekçe olarak gösterilebilir:

1. Çevre sorunları, yerel toplumları, illeri, kentleri, hatta ülkeleri, anakaraları aşan, hatta evrene uzanan boyutlar kazanmakta birlikte, sorunlar belli bir yerde çıkmaktadır. Örneğin, Çernobil'deki kazanın yarattığı olumsuz etkiler başta Türkiye olmak üzere pek çok ülkeyi içeren çok geniş bir bölgeye yayılmıştır. Ama kirliliğin, tehlikenin çıktığı yer bellidir ve belli bir yerleşme noktası olan Çernobil'dir. Bu nedenle, evrensellik taşımasına karşın çevre sorunları, çıkışında yerellik niteliği taşımaktadır.

2. Sorunu çıkmadan ya da çıktığında önlemek ya da zararlarını en aza indirmek yerelde önlemler almayı gerektirmektedir. Bu hem geleneksel yerinden yönetim, hem de Avrupa Birliği'nce benimsenen hizmetin yerel halka yakın yönetim birimince görülmesi (subsidiarity) ilkelerinin bir gereğidir.

3. 1992'de, Rio'daki Dünya Çevre Doruğu'nda benimsenen Günde 21 bildirgesinde öngörüldüğü gibi ülkelerin ulusal eylem planları hazırlaması; fakat bunun uygulanması için Yerel Gündem 21 eylem planlarının yapılarak yaşama geçirilmesi öngörülmüştür.

4. Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı Mayıs 1998'de yayımlanabilmiştir. Bununla birlikte Bursa ve İzmit Büyükşehir belediyeleri olmak üzere, Urla, Çanakkale

gibi çevreye duyarlı kimi belediyeler, Yerel Gündem 21 çalışmalarını başlattıklarını ve kimi uygulamalara geçtiklerini bilinmektedir. Kısacası, yerel eylem planlarının ülke eylem planından önce yürürlüğe geçmiş olması, belediyelerin konuyla yakın ilgisinin bir göstergesidir.^[4]

Çevrenin korunmasında, kirliliğin önlenmesine, çevrenin iyileştirilmesine ve geliştirilmesine kısaca çevrenin yönetimine halkın katılımı en etkin biçimde yerel düzeyde gerçekleşebilir. Bir beldede yaşayan halk, beldesindeki yeşil alan ve ormanlık gereksinimini, sanayi, konut ve ticaret alanlarının dağılımının sorunlarını, tarihî ve kültürel alanların içinde buldukları koşulları, yeterli su kanalizasyon ve yol hizmetinin mevcut olup olmadığını, aksayan noktaları ve bir ölçüde nedenlerini, onların sonuçlarını yaşayanlar olarak en iyi bilenlerdir. Bu nedenle yerel yöneticiler ellerindeki bu çok önemli ve güçlü aracı kullanabilmek için, politika oluşturma sürecinden hizmetin yürütülmesi sürecine kadar uzanan bir çerçevede, halkın her düzeyde yönetime katılmasını sağlayacak ve kurumsallaştıracak mekanizmalara işlerlik kazandırmak durumundadır.^[5]

Yerel yönetimlerin çevre ile ilgili görev yetki ve sorumluluklarının yerel yönetimlerin büyüklük ve statülerine göre ele alınması gerekmektedir. Anayasanın 127. maddesinde, "Yerel yönetimler; il, belediye veya köy halkının yerel müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir." şeklinde tarif edilmiştir. Bu durumda yerel yönetimler Büyükşehir Belediyelerini, Belediyeleri, İl Özel İdaresini ve Köy Yönetimini kapsar.^[6]

AB'ye girme gayretlerinin yaşandığı günümüzde en küçük köyden en büyük Büyükşehir belediyesine kadar her yerel yönetimin fiziki planlamalarının yapılarak imar

planları hazırlanmalıdır. Bütün planlamalardan sonra yerel yöneticilerin ilk yapacağı işlerin başında kaliteli içme ve kullanma suyu gelmektedir. Su hayatın kaynağı olma özelliği bakımından büyük öneme sahiptir. Bundan dolayı altyapı projelerinin içinde su temini projeleri öncelikli yapılan yatırımları teşkil eder. Ancak sanayileşme ve kentleşme olgusu yaygın hale geldikten sonra, hava kirliliği çevre problemlerinin ilk sırasında yer almaktadır. Su ihtiyacının taşımak suretiyle (tanker vb.) karşılanması mümkün olduğu halde taşıma hava ile yaşamak mümkün değildir. Bu nedenle özellikle sanayileşmiş kentlerde hava kirliliğinin önlenmesi hayati öneme sahiptir.^[7]

Yerel yönetimler özellikle “halkın ortak ve yerel gereksinimlerini gideren” kamu kuruluşları olduklarından, öncelikle “yerel” düzeyde ortaya çıkan çevre sorunlarının çözümünde etkili ve sorumludurlar.^[8]

Bilindiği üzere yerel yönetimler arasında en etkili hizmetler belediyeler eli ile yürütülmektedir. Bunun bir nedeni çevreye ilişkin hizmetlerin yürütülmesinde mevzuatta il özel idarelerine ve köylere oranla, belediyelere daha çok yetki ve görev verilmesidir. Köylerde kaynak ve öteki olanakların azlığı nedeniyle, bu birimler yasalarla verilmiş sınırlı çevre görevlerini etkin bir biçimde yürütme olanağından yoksundurlar. Yeni çıkarılan 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu ile çevre sorunlarının çözümünde kırsal alanlarda önemli görevler üstlenecektir.^[9]

Yerel yönetimler, özeysel yönetimden farklı olarak, yerel yaşama, yerel düzeydeki sorun ve gereksinimlerin kaynağına yakın olma üstünlüğüne sahiptir. Yerel yönetimleri, özeysel yönetimin ülkenin her alanına ulaşan hizmet eli olarak düşünenler vardır. Bu, yerel yöntemlerin özerkliğinin gözardı edilmesine, bağımlılığının artmasına yol açan bir yaklaşımdır. Doğanın bütünlüğü ilkesi gereğince, dünyanın bir noktasındaki

çevre sorununun etkileri bütün dünyaya yayılabilir. Bununla birlikte, çevre sorunlarının en belirgin özelliği, tehlikenin ortaya çıktığı yere özgü olmalarıdır. Yerel düzeyde ortaya çıkan çevre sorunları, etkileşim yoluyla öteki ekodizgeleri de etkiler. Yerel yönetimlerin sorunların kaynağında yer almaları, onları sorunların önlenmesinde ve çözülmesinde sorumlu kılmaktadır. En etkili çözümün, sorunun kaynağına en yakın kuruluşlarca gerçekleştirileceği açıktır.^[10]

İnsan yaşamıyla ilgili pek çok konu yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girmektedir. Bu nedenle, insanın yaşam ortamı ve koşullarının, korunması ve insan yaşamına uygun duruma getirilmesi, yerel yönetimlerin sorumluluk alanı içinde kalmalıdır. İnsan gereksinimleri hızla artarken doğal kaynakların aynı kaldığı bir dünyada, çevre yönetimine duyulan zorunluluk açıktır.

Yerel yönetimler, çevreyle ilgili işlerde ve yerel girişimlerde tam yetkili makam ya da yönetim birimi durumuna getirilmedikçe, özeysel yönetimin yereldeki rolü, çevre bozulması ve kirlilik oluştuktan sonra ancak kolluk önlemleri almaktan öteye bir şey yapamaz.^[11]

3. YEREL YÖNETİMLERİN ÇEVRE KONUSUNDAKİ GÖREV VE YETKİLERİ

3.1. Belediyeler ve Çevre

Çevre sorunları, başta kentin ve kentlinin sorunu olarak, belediyeleri doğrudan doğruya ilgilendirir. Belediyelerin çevre korumasındaki temel görev ve yetkileri yönetsel kolluk hizmeti niteliğindedir. Bunun yanı sıra, yerel ortak gereksinimleri karşılamakla görevli olan belediyenin, çevreye yönelik, gerekli tüm hizmetleri görmesine de hukuk sistemi olanak sağlamaktadır.^[12]

Çevre yönetimi ve korunmasında yerel yönetimlerin yasal olarak önemli yetki ve gö-

revler üstlendiği görülmektedir.^[13] Belediyelere çevre hizmetleri konusunda yetki veren mevzuat, bugün itibariyle yasa, tüzük ve yönetmelik olarak 150'nin üzerindedir. Bunların bir kısmı belediyeleri doğrudan yetkili kılarken, bir kısmı da dolaylı yetkiler sağlamaktadır. Bunların içinde, Belediye Yasası, Belediye Ceza Yasası, Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Çevre Kanunu, 383 Sayılı Özel Çevre Kurumu Başkanlığı Hakkındaki Kararname, 3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, İmar Kanunu, Belediyelerin İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun ile Kıyı Kanunu, öncelikle sayılabilir.^[14]

Belediyelerin, yukarıdaki hukuki dayanaklara göre kente yönelik başlıca çevre görevleri şöyle sıralanabilir: Beldenin düzenli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak, koruyucu sağlık hizmetleri sunmak, sağlıklı ve planlı kentleşmeyi sağlamak, yapılaşmayı denetlemek, kanalizasyon yapmak, su kaynaklarını ve kıyıları korumak, atıkları yok etmek, katı atıkları toplamak ve imha etmek, belde halkına refah sağlayıcı çalışmalar yapmak, toplu taşıma faaliyetlerinde bulunmak ve trafiği düzenlemek.^[15] Belediyeler çevre ile ilgili olarak, yerleşim kararları imar planları yapmakta ve değiştirmekte, imar uygulamaları yapmakta ve denetim mekanizmasına sahip bulunmaktadır.^[16] Ayrıca ortak kullanım alanlarını temiz, güvenli ve sağlıklı tutmak gibi hizmetleri sunmaktadırlar.^[17] Bundan belediyelerin çevre sorunlarında en büyük sorumluluk taşıyan kamu tüzel kişisi olduğu sonucunu çıkarabiliriz.^[18]

1580 sayılı yasanın 15. maddesinin 1,7,13,19 ve 38. fıkralarıyla, 19. maddenin 2. fıkrası bunlar arasında sayılabilir. Bu maddeler halka açık yerlerin temizliğini ve düzenini sağlamak, patlayıcı ve parlayıcı maddeleri belediyelerin depolarından başka yerde bulundurmamak, halkın sağlık, huzur ve esenliğini etkilemesi olası yapım ve üretim

tesislerinin yerlerini belirlemek, beldenin esenlik düzen, sağlık ve huzurunu bozan etkinliklere meydan vermemek ve bunları yasaklamak, sanayi kuruluşlarının aydınlatma tesislerinin, motor, kazan, ocak ve bacalarını fenni muayenelerini yapmak, çevresindekilerin sağlık, huzur ve malları üzerinde olumsuz etki yapıp yapmadıklarını denetlemek, beldenin ve belde halkının sağlık, selamet ve rahatını sağlamak ve beldenin düzenini korumak amacıyla buyruklar ve belediye yasakları koymak, uygulamaları cezalandırmak ile ilgili hükümlerdir.^[19]

1984 tarih ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Yasa ise, Büyükşehirlerde çevreye ilişkin görevlerin önemli bir kısmını Büyükşehir belediyelerine vermiştir. Yasanın 6/A maddesinde tanımlanan Büyükşehir Belediyelerine ait görevler arasında çevre ile ilgili şu görevler yer almaktadır:

- A - Çevre sağlığı ve korunmasını sağlamak, 1,2 ve 3. sınıf gayri sıhhi müesseselerin açılış ve çalışmalarına ruhsat vermek,
- B - Yeşil sahalara, parklara ve bahçelere yapmak,
- C - Büyükşehir dâhilindeki su, kanalizasyon hizmetini yürütmek,
- D - Yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek,
- E - Çöplerin ve sanayi atıklarının toplanma yerlerini belirlemek, değerlendirilmesi ve imhası için gerekli tesisleri kurmak, kudurmak, işletmek veya işlettmek.^[20]

Belediyeler, kaynak yetersizliği, personel yetersizliği, teknik yetersizlikler gibi sebeplerle çevre mevzuatının getirdiği yükümlülükleri tam anlamıyla yerine getirememektedir.^[21] Yerel yönetimler, çevre koru-

ma ile ilgili mevzuat hükümlerinin genelde yürütme ve kontrol yönüyle ilgilenmektedir.^[22]

İl özel yönetimleri ve köy yönetimleriyle karşılaştırıldığında belediyeler çevre yönetimi açısından daha önemli bir konumdadır. Belediyeler, kentte yaşayan insanların gereksinimleri ve etkinliklerinin çeşitliliği oranında çok sayıda sorumlulukla karşı karşıyadır. Belediye Yasası ile belediyelere verilen görevlerin çoğunluğu, çevreyle doğrudan ilgili olan insan etkinliklerine ve gereksinimlerine yönelik olduğundan, belediyelerin çevre koruma ve geliştirme sürecinin içinde yer alması kaçınılmaz görülmektedir. Ayrıca, çevre koruma ve geliştirme sürecinde daha etkin roller oynamak isteyen belediyeler için, Belediye Yasası'nın 19. maddesinin 1. fıkrası bu olanağı sağlamaktadır. Bu fıkra göre, belediye yönetimleri, yasanın kendilerine yüklediği görev ve hizmetleri yerine getirdikten sonra beldede oturanların ortak ve uygarca gereksinmelerini karşılayacak her türlü girişimleri yürütmeye ilişkin genel bir yetkiye sahiptir. Belediyelere, genel sağlığı koruma yasası, imar, gecekondu, kültür ve tabiat varlıklarını koruma yasası ve çevre yasalarıyla da verilen, çevreyle ilgili çeşitli görevler vardır.^[23]

3.2. İl Özel Yönetimleri Ve Çevre

İl Özel Yönetimleri Yasası, il özel yönetimlerine çevreyle ilgili sayılabilecek kimi görevler vermiş olmakla birlikte, doğrudan çevre koruma ve geliştirmeyle ilgili görevler vermemiştir. İl özel yönetimlerinin çevreyle ilgili sayılabilecek görevleri şöyle özetlenebilir:

- Örnek çiftlikler, fidanlıklar kurmak, yabanî ağaçları aşılama (m. 78/4).
- Tarım müzeleri kurmak.
- Tarım alanındaki gelişmeyi sağlamak üzere her türlü girişimde bulunmak.
- Orman yetiştirmek (m. 79/5).

- Ulusal park tüzel konumunda bulunmayan, doğal güzellikler taşıyan ya da tarihsel yıkıntı niteliğinde olan, Kültür Bakanlığı'nca giriş ücreti alınmayan yöreler için valilerin önerisi ve Kültür Bakanlığı'nın onayı ile gezi-giriş ücreti almak (m. 80).
- Çevre sağlığı ve korunması (3360 sayılı yasayla değişik m. 78/17).

3.3. Köy Yönetimleri Ve Çevre

Köy yerel yönetimleri, belirli ölçülerde de olsa doğal yaşamın daha çok başat olduğu, üretimin doğal koşullara ye olanaklara bağlı bulunduğu, ekonominin tarım ve hayvancılığa dayandığı yerleşimlerde kurulmakta. Nüfus ölçütü bir yana bırakılırsa, köy, geçimini toprağı işleyerek, 'doğadan (doğal kaynaklardan) doğrudan doğruya yararlanarak sağlayan insanların yaşadığı, geleneksel ilişki ve kurumların egemen olduğu yerlerdir.

422 sayılı Köy Yasası'na göre köy yönetiminin görevleri arasında çevreyle ilgili kimi görevleri vardır. Bu görevler özetle aşağıda sıralanmıştır:

- Köy yollarının ve meydanının çevresine ve köyün içinde ve çevresindeki kenarlarına, mezarlıklar ile mezarlık ve köy arasına köylünün her yıl adam başına en az bir ağaç dikmesini, bu ağaç tamamen tutup yeşilleninceye değin ağaca bakmasını, yeni dikilmişlere hayvanların sürünerek, kemirerek zarar vermesinin önünü almak için çevresine çalı çırpı sardırmasını sağlamak (m. 13/16).
- Köy sınırı içinde uygun yerlerde, tepelerde orman yetiştirmek (m. 14/8).
- Köyü, kasaba ve komşu köylere bitişten yolların kenarına ağaç dikmek ve köy sınırı içindeki yabanıl ağaçları aşılama" (m. 14/9).
- Köy korusu olmayan yerlerde koru yetiştirmek (m. 14/29).^[24]

Köy Yasası ile köy yönetimlerine verilen çevre ve toplum sağlığı ile ilgili olan öteki görevler arasında, köy sınırları içindeki su birikintilerini önlemek; köy içme suyunu getiren boruları delik deşik bırakmamak, mezarlık, gübrelik gibi yerlerden geçmesini önlemek; evlerde odalar ile ahırları birbirinden ayırmak; evlerde ve halka açık yerlerde kapalı tuvalet yaptırmak; evlerden dökülecek pis suların içme sularına karışmasını önlemek; konutların çevresini ve köy sokaklarını temiz tutmak; köyün süpürüntü ve gübrelerini köyden uzakça, yol üstü olmayan, sapa ve rüzgâr altı yerlerde yakmak gibi görevler de vardır.

Köy yönetimleri gelirler ve yetkiler açısından zayıf durumdadır. Ancak, iki açıdan üzerinde önemli durulması gereken yönetim ölçekleridir. Birincisi, köyler, doğrudan doğruya doğal kaynakları kullanarak yaşamlarını sürdüren insanların yaşadığı yerlerdir. Doğa henüz bozulmamış ve hâlâ kendi kendini yenileyebilme yeteneğini yitirmemiş olduğundan, doğayı bozulmadan koruma olanağı bulunuyor.

İkincisi, köy yerel yönetimlerinin çalışma biçimi ve nüfusun az oluşu nedeniyle, demokratik işleyişin etkin bir biçimde gerçekleşme olanağının bulunmasıdır. Bu olanaklardan yararlanabilmek için eğitim düzeyinin yükseltilmesi, iletişim yoğunluğunun sağlanarak çevresel duyarlılığın artırılması gerekir.

Köyde insanlar, çevre kirliliği ve bozulmasına yol açan etkenlerden uzak yaşamakta, çevre sorunlarının ortaya çıkabileceği, doğal dengenin bozulabileceği,, bunların doğrudan doğruya kendi yaşamlarını etkileyebileceği kaygısını taşımamaktadır. Oysa çevre sorunları çok uzaklarında değildir. Bilinçsiz tarım ilacı kullanımıyla, toprak erozyonuna yol açacak etkinliklerle ya da fabrika kurmak isteyen bir kentliye verimli toprağı satarak, çevre sorunlarına çağrıda bulunmaktadırlar. Köy insanları, "balık su

içinde yaşadığını bilmezmiş" misali, yaşadıkları ortamı bütünüyle tanımamakta, bu nedenle yüz yüze oldukları tehlikeleri ve bu tehlikelerden nasıl korunacaklarını bilmemektedirler.^[25]

4. DEĞERLENDİRME

AB'ye girme gayretlerinin yaşandığı günümüzde en küçük köyden en büyük Büyükşehir belediyesine kadar her yerel yönetimin fiziki planlamalarının yapılarak imar planları hazırlanmalıdır. Bütün planlamalardan sonra yerel yöneticilerin ilk yapacağı işlerin başında kaliteli içme ve kullanma suyu gelmektedir. Su hayatın kaynağı olma özelliği bakımından büyük öneme sahiptir. Bundan dolayı altyapı projelerinin içinde su temini projeleri öncelikli yapılan yatırımları teşkil etmiştir. Ancak sanayileşme ve kentleşme olgusu yaygın hale geldikten sonra, hava kirliliği çevre problemlerinin ilk sırasında yer almaktadır. Su ihtiyacının taşımak suretiyle (tanker vb.) karşılanması mümkün olduğu halde taşıma hava ile yaşamak mümkün değildir. Bu nedenle özellikle sanayileşmiş kentlerde hava kirliliğinin önlenmesi hayati öneme sahiptir.^[26]

Yerel yönetimler özellikle "halkın ortak ve yerel gereksinimlerini gideren" kamu kuruluşları olduklarından, öncelikle "yerel" düzeyde ortaya çıkan çevre sorunlarının çözümünde etkili ve sorumludurlar.^[27] Bu süreçte, yerel halkın ve belediyelerin doğrudan katıldığı çevre koruma ve geliştirme stratejileri zaman kaybedilmeden yaşama geçirilmelidir. Unutulmamalıdır ki, çevreyi en iyi biçimde koruyabilecek olanlar, o çevrede yaşayan ve o çevrenin sunduğu kaynakları kullanan insanlardır.^[28]

Bilindiği üzere yerel yönetimler arasında en etkili hizmetler belediyeler eli ile yürütülmektedir. Bunun bir nedeni çevreye ilişkin hizmetlerin yürütülmesinde mevzuatta il özel idarelerine ve köylere oranla, be-

diyelerimize daha çok yetki ve görev verilmesidir. Köylerde kaynak ve öteki olanakların azlığı nedeniyle, bu birimler yasalarla verilmiş sınırlı çevre görevlerini etkin bir biçimde yürütme olanağından yoksundurlar. Yeni çıkarılan 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu ile çevre sorunlarının çözümünde kırsal alanlarda önemli görevler üstlenecektir.^[29]

Yerel yönetimlerin kaynak yaratma yetenekleri geliştirilmeli, bu kaynakların rasyonel kullanımı sağlanmalı, yerel yönetimlerin çevreye ilişkin sorumluluklarını yerine getirilip getirilmediği yerel halk tarafından denetlenmelidir.^[30]

Yerel yönetimlerce gerçekleştirilebilecek özellikteki, çevre koruma ve geliştirme görevleri, yerel yönetimlere aktarılmalı, bu kuruluşların çevre konusundaki ilgi ve yetki alanları, bunların güçleri oranında geliştirilmelidir.

Çevrenin korunup geliştirilmesinde halk katılımı büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan, özellikle yerel yönetim kuruluşları aracılığıyla, çevreye ilişkin hizmetlerin yürütülüşüne halkın katılımının sağlanmasına ve bu arada da çevre bilincinin geliştirilmesine ağırlık verilmelidir.^[31]

Belediyelerin mevcut hizmet birimlerinin veya doğrudan çevre konusunda çalışmak üzere kurulacak birimlerin etkin bir şekilde çalışabilmesi için, entegre bir çevre yönetimi programına, bir çevre yönetimi sisteminde göre çalışmaları gerekir. Belde veya kent içinde geliştirilecek çevre programı, bölge veya ülke düzeyinde geliştirilmiş veya geliştirilecek çevre politikalarına uygun olarak hazırlanmalıdır.^[32] Çevre kirliliği ile mücadele etmek, her belediye yönetiminin birincil görevidir. Bu konuda yetkili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyona önem verilmelidir.^[32]

Yerel yöneticiler için sağlıklı bir çevre politikası oluşturma ve uygulamanın temel

koşulu bu konuda gösterecekleri kararlılıktır. Beldesinin havasını, suyunu, toprağını, dolayısıyla insanını, tarihsel ve kültürel değerlerini korumaya kararlı bir yönetici; bunun için gerekli donanımları ve yöntemleri geliştirmekte zorlanmayacaktır.^[33]

Her türlü çevre sorununu kaynağında önleyen bir teknik olarak ekolojik planlamayı dikkate almak gerekmektedir. Bunu sağlayacak hukukî, idarî, teknik ve malî yapı oluşturulmalıdır.^[34]

Yerel yönetimlere çevre mevzuatının yüklediği sorumluluklar kapsamında tehlikeli atıklar yönünden de birçok yükümlülükler getirilmiştir. Yerel yönetimler kaynak yetersizliği, personel yetersizliği, teknik yetersizlikler gibi nedenlerle çevre mevzuatının getirdiği yükümlülükleri tam anlamıyla yerine getirememektedirler.^[35] Sağlıksız bir çevre politikasının pahalı bir yöntem olduğu gözardı edilmemelidir. Yerel yönetimlerin mali sıkıntı içinde olmalarını gerekçe göstererek, çevre sorunları ile ilgilenmemesini haklı görmek affedilemez.^[36]

Yerel düzeyde etkin bir kentsel çevre planlaması ve yönetimi; bireysel, toplumsal, kentsel, ve ulusal düzeyde; özel, kamu ve gönüllü kuruluşlar arasında koordine edilmiş eylem ve davranış birliğini gerektirir.^[37]

5. KAYNAKLAR

1. Cevat Geray; "Yerel Yönetimler ve Çevre," Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 3, Temmuz 1998, s. 64
2. Cevat Geray, a.g.m., s. 64
3. TC Çevre ve Orman Bakanlığı, "1. Çevre ve Ormanlık Şurası: AB Sürecinde Çevre ve Orman," 1. Çevre ve Ormanlık Şurası Kararları: 1. Komisyon, Çevre ve Yerel Yönetimler, Antalya, 22-24 Mart 2005, <http://www.ogm.gov.tr/sura.htm>, 20. 07. 2007
4. Cevat Geray, a.g.m., s. 57-58
5. Ferzan Bayramoğlu Yıldırım, "Çevre ve Yerel Yönetim," TC Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı-IULA-EMME yayını, İstanbul 1994, s. 43
6. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.

7. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.,
8. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.
9. TC Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.
10. Cevat Geray, a.g.m., s. 57
11. Cevat Geray, a.g.m., s. 59
12. Ruşen Keleş, Can Hamamcı; "Çevre Politikası," İmge Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2005, s. 234
13. Hasan Ertürk; "Çevre Bilimlerine Giriş," Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Yayın No: 10, Bursa, 1996, s. 323
14. Ahmet Mutlu, a.g.m., s. 31-47
15. Metin Erten, "Yerel Yönetimler ve Çevre," Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1995, s. 37
16. Fikri Gökçeer, "Çevre Korunmasında Belediyelerin Rolü (1)," İller ve Belediyeler Dergisi, Nisan 1997, Sayı 618, s. 214-219
17. TC Çevre ve Orman Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, "Çevre Koruma ve Yerel Yönetimlerin Önemi," Ankara, 2004, s. 15
18. Nuri Tortop; "Mahalli İdareler," Yargı Yayınları, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara, 1999, s. 200
19. Ruşen Keleş; "Kentleşme Politikası," İmge Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1996, s. 479
20. Hasan Ertürk, a.g.e., s. 307
21. Emre Dede; "Tehlikeli Atıklar Konusunda Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları," Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Mart 2000, Cilt 5, Sayı 3, s. 28
22. Zerrin Toprak Karaman; "Çevre Yönetimi ve Politikası," İzmir, 1998, s. 196
23. Cevat Geray, a.g.m., s. 60
24. Cevat Geray, a.g.m., s. 63
25. Cevat Geray, a.g.m., s. 63-64
26. TC Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.
27. TC Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.
28. Mihriban Şengül, "Belediyeler ve Çevresel Etki Değerlendirmesi," Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Ocak 1997, s. 29
29. TC Çevre ve Orman Bakanlığı, a.g.e.
30. Hafize Zülüflü, a.g.m., s. 59
31. TODAİE, a.g.e.
32. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği; "Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması: Yerel Yönetim Reformu Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Şubat 1996, s. 53
33. Ahmet Sandal, "Çevre Kirliliği İle Mücadelede Belediye Başkanlarına Tavsiyeler," Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Mayıs 2004, Cilt 9, Sayı 5, s. 14-17
34. Ferzan Bayramoğlu Yıldırım, a.g.e., s. 49
35. Ahmet Sandal, "Çağdaş Kentleşmede Ekolojik Planlamanın Yeri ve Önemi," Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Cilt 2, Kasım 1997, Sayı 10, s. 43"
36. Emre Dede, a.g.m., s. 25-33
37. Fikri Gökçeer, "Çevre Korunmasında belediyelerin Rolü(2)," İller ve Belediyeler Dergisi, Mayıs 1997, Sayı 619, s.279-285
38. Zerrin Yener, Kumru Arapkirlioğlu; "Küçük ve Orta Ölçekli Belediyeler İçin Çevre Yönetimi El Kitabı," Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenauer Vakfı Yayını, Ankara-1997, s.22